

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 13 Sayı: 70 Nisan 2020 & Volume: 13 Issue: 70 April 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2020.4139>

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUKLARIN ÖZ DÜZENLEME BECERİLERİ İLE AKRAN ZORBALIĞINA MARUZ KALMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ* INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SELF REGULATION SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN AND EXPOSURE TO PEER BULLYING

Gözde URAL**
Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN***
Merve ŞEPİTÇİ SARIBAŞ****

Öz

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların öz düzenleme becerilerini ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek, öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda araştırma, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Ağrı ili, Patnos ilçesinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 48 ay üzeri 155 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplamak amacıyla; çocuklar ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek için, "Kişisel Bilgi Formu"; çocukların öz düzenleme beceri düzeylerini belirleyebilmek için "Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)" ve çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin belirlenebilmesi için ise; "Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programında, bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklem için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermezken; çocuğun kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür (p<0,05). Yine akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin çocuğun yaşına, cinsiyetine ve kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Araştırmada ayrıca akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri ile öz düzenleme becerileri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Öz Düzenleme Becerileri, Akran Zorbalığı.

Abstract

This research was conducted to determine the self-regulation skills and peer bullying exposure levels of children attending pre-school education institutions and to examine the relationship between self-regulation skills and peer bullying exposure levels. In this context, the research was carried out with 155 children over 48 months attending pre-primary education institutions in Patnos district of Ağrı province during 2017-2018 academic year. In order to collect data in the research; "Personal Information Form" to reach the necessary information about children; In order to determine the self-regulation skill levels of the children, "Preschool Self-Regulation Scale (OÖDÖ)" and to determine the levels of children being exposed to peer bullying; "Peer Violence Exposure Scale" was used. The obtained data were analyzed in SPSS program according to the number of categories of independent variables by t test and One Way Variance Analysis (ANOVA) for independent samples. As a result of the research, while self-regulation skills did not differ significantly according to the age and gender of the child; It was observed that the child showed a statistically significant difference according to the number of siblings (p <0.05). It was also revealed that the level of peer bullying exposure did not differ significantly according to the age, gender and number of siblings. In the study, it was also determined that there was a negative relationship between peer bullying exposure levels and self-regulation skills.

Keywords: Preschool Period, Self-regulation Skills, Peer Bullying.

* Bu makale ilk yazarın yüksek lisans tez çalışmasından uyarlanmıştır.

** Milli Eğitim Bakanlığı, Üsküp Atatürk İlkokulu, Okul Öncesi Öğretmeni, Kırklareli, gzdeileri@gmail.com

*** Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, gulumser@gazi.edu.tr

**** Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, Ankara, mervesepitci@icloud.com

1. GİRİŞ

Öz düzenleme, Vygotsky'nin (1978) ve Bandura'nın (1986) temsil ettiği sosyal kültürel ve sosyal bilişsel geleneğe dayanmaktadır (Ader ve Adagideli, 2014). Bandura (1986), öz düzenlemeyi; öz gözlem, yargılama süreci ve içsel tepki olarak üç aşamada açıklamaktadır. Öz gözlem, bireylerin kendi davranışlarının uygunluğunu kontrol ettikleri bir süreçtir. Bu süreçte bireyler kendi değerlerini ve daha önceden yaptığı etkinlikleri göz önünde bulundurarak, uygun davranışları seçer ve uygun olmayan davranışları elerler. Yargılama sürecinde birey çevresindekilerin davranışlarını izledikten sonra onları kendi standartlarına göre değerlendirmelidir. Bu kişisel standartların oluşumuna bireyin çevresindeki model aldığı kişiler, bireyin önceki yaşantıları, öz saygısı ve değerleri gibi unsurlar etki etmektedir. İçsel tepki sürecinde ise bireyin değerlendirme standartları ve yargılama becerileri öz tepkiyi oluşturmaktadır. Birey bu süreçte davranış oluşturmaya sağlayan dürtüler ve içsel standartlara bağlı olarak ortaya konulan davranışları değerlendirmektedir.

Öz düzenleme becerisi, yapısal ve işlevsel olarak çok boyutlu, bireysel ve dönüşümsel bir süreçtir. Bilişsel, duygusal, davranışsal ve motivasyonel faktörleri içermektedir (Grolnick ve Farkas, 2002).

Shields ve Cicchetti (1998) ile Wills, Walker, Mendoza ve Ainette(2006) öz düzenlemeyi, kişinin çevresiyle en uygun düzeyde ilişki kurmasını sağlamak için kendisini gözlemlemesine ve davranışlarını kontrol etmesine imkan veren, duygular, dikkat ve davranıştan oluşan birbiriyle ilişkili bir dizi beceri olarak açıklamaktadır. Bunların yanı sıra, öz düzenleme sosyal ve kültürel değerler gibi dış bileşenleri de içermektedir (Yıldız, Ertürk Kara, Tanrıbuyurdu ve Gönen, 2014).

Piaget'in işlem öncesi döneminde, çocuğunun benmerkezci olmasından dolayı öz düzenleme becerilerine sahip olamayacağı düşüncesi, doğal oyun ortamında gözlem yoluyla yapılan araştırmalar sonucunda çürütülmüştür (Bowman, Donovan ve Burns, 2000). Fiziksel desteğe gerek duyulmadan, sadece akran düzenlemesi temelli etkinlikler ile çocukların bazı öz düzenleme performanslarında ilerlemelerin olabileceği bilinmektedir (Keleş ve Alisinanoğlu, 2018). Öz düzenleme becerilerinin temelini oluşturan kendini kontrol becerisi, çocuğun karşısındaki bireyin duygularına göre tepkilerini ayarlaması sonucunda sosyal ilişkilerinin olumlu yönde ve daha iyi seviyede olmasını sağlamaktadır (Şepitci, 2019).

İnsanlar arasındaki iletişimin, olumlu ya da olumsuz sonuçlar doğurmasında yönlendirici olan faktör insan psikolojisidir. İnsan psikolojisinde ise varlığı evrensel olarak kabul edilen dürtülerden biri cinsellik, diğeri ise saldırganlık ve saldırganlığın sonucunda meydana gelen şiddettir (Gökler, 2009). Zorbalık saldırganlığın içinde yer alabilen bir davranıştır (Olweus, 1999). Fiziksel zorbalık vurmak, itmek, tükürmek, tekme atmak, saçını çekmek ve çelme takmak gibi fiziksel hareketler; sözel zorbalık küfürlü konuşmak, isim takmak, hakaret etmek, bağırarak ve laf ile sataşmak gibi sözel davranışları içermektedir. İlişkisel zorbalık ise çocuk hakkında dedikodu yapmak, çocuğu arkadaş grubundan dışlamak, görmezden gelmek ve oyuna almamak gibi çocuğun diğer çocuklar ile kurduğu sosyal ilişkilerine zarar vermeyi amaçlayan davranışlardan oluşmaktadır (Güvenir, 2005). Akran şiddetine maruz kalma psikososyal gelişimi olumsuz etkileyen ve maruz kalanlar üzerinde etkisi süren sosyal bir sorundur. Olumlu akran ilişkilerinin, çocuğun yeni bilgi, beceri ve davranışları öğrenmesini kolaylaştırdığı, ayrıca bu çocukların bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişiminin de daha sağlıklı olduğu ifade edilmektedir. Akran ilişkileri sırasında çocuklar sosyal davranışlar konusunda bilgi sahibi olmakta ve bu davranışları öğrenip uygulama fırsatı bulmaktadırlar. Öz düzenleme becerileri, sosyal kurallar ve değerler hakkında farkındalıkları ve sosyal kontrolün gelişimini desteklemektedir. Ayrıca öz düzenleme becerileri, bireysel isteklerin toplum içinde nasıl ifade edilmesi gerektiği hakkında da deneyim kazandırmaktadır (Özdemir, 2017, 9).

Çocukların ileri ki yaşamlarında kullanacakları ve yaşamları boyunca onların gelişimlerinde, davranışlarında, kişiliklerinde ve iletişimlerinde etkili olacak beceriler sosyal-duygusal gelişim alanında yer almaktadır. Çocukların akranları ile olumlu yönde deneyimler edinmesi onların diğer insanlarla olan iletişiminin daha iyiye gitmesine; öz düzenleme becerilerinde ki gelişme ise onların toplumsal kurallara uyan, akademik başarısı daha yüksek, içinde bulunulan duruma göre olması gereken şekilde davranış sergileyen, isteklerini kontrol altında tutabilen insanlar olmalarına sebep olmaktadır.

Çocuğun yaşadığı stres onun öz düzenleme becerilerini olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir (Blair, 2010, 181). Ayrıca okul öncesi dönemde çocukların stresli olmasında etkili olan faktörlerden biri de akranlarından gördüğü zorbalıktır. Zorbalık, kişisel kontrolün arttırılmasına, öfke kontrolüne, sosyal beceri gelişimine, empati gelişimine, uygun sorun çözme becerilerinin ve stratejilerinin öğretilmesine kadar pek çok faktörle ilişkili, çok boyutlu bir problem olarak incelenmelidir (Gökler, 2009).

Literatür incelendiğinde; okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırma bulunmamıştır. Bu sebeple araştırma, okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

1. 1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada; okul öncesi çocuklarının öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki incelenerek, öz düzenlemenin akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri üzerinde etkisinin olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla yapılan çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Alt amaçlar:

- 1) Çocuğun cinsiyeti; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu kontrolü) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 2) Çocuğun yaşı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 3) Çocuğun kardeş sayısı; öz düzenleme becerisi (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyi ile ilişkili midir?
- 4) Çocukların öz düzenleme becerileri (Dikkat/Dürtü kontrolü-Olumlu Duygu) ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Yöntem bölümünde çalışmanın modeli, çalışmanın evren ve örnekleme ve veri toplama araçları üzerinde durulmuştur.

2. 1. Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerisi ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışma tarama modelinin kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan çalışma yaklaşımıdır. Çalışmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2012, 77).

2. 2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Çalışmanın kütlesini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokullardaki anasınıflarında ve bağımsız anaokullarında okul öncesi eğitime devam eden okul öncesi dönem çocukları oluşturmaktadır. 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Ağrı ili Patnos ilçesinde ilkokullardaki anasınıflarına ve anaokullarına devam eden 48 ay üzeri çocukların toplam sayısı 1728'dir.

Örneklemin belirlenmesinde kullanılan ilkokullardaki anasınıflarının ve anaokullarındaki sınıfların mevcutları T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Patnos İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Örnekleme kullanılacak kitle (N:1728) örneklem belirleme formülü ile hesaplanmış, minimum örneklem büyüklüğü 91 olarak bulunmuş ve çalışmanın örneklemini 155 çocuk oluşturmıştır.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada çocuklara ilişkin demografik verileri elde etmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", çocukların öz düzenleme becerilerini belirlemek için "Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği" ve çocukların akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini belirlemek için "Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği" kullanılmıştır.

2. 3. 1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla çalışmacı tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

2. 3. 2. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ)

Smith-Donald, Raver, Hayes ve Richards (2007) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OÖDÖ), performansa dayalı değerlendirme yapılmasını sağlayan bir ölçme aracıdır. Dürtü/Dikkat Kontrolü ve Olumlu Duygu olmak üzere iki faktörlü bir yapıda olduğunu belirledikleri Uygulayıcı Değerlendirme Formu (UDF) başlangıçta 28 maddeden oluşmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışması sonrası 17 maddeye düşürülmüştür.

Ölçeğin orijinalinin geliştirilmesi sürecinde geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapıldıktan sonra birbirleriyle ilişkili iki görev bir araya getirilmiş ve görev sayısı 9'a düşürülmüştür (Tanrıbuyurdu ve Yıldız, 2014).

Dikkat/dürtü kontrolü boyutunda 10 madde, olumlu duygu boyutunda ise 6 madde olmak üzere 16 maddeden oluştuğu görülmektedir. Faktör analizi yapılan 16 madde arasında hiç bir faktöre yerleşmeyen madde bulunmamaktadır. Ölçeğin tamamını oluşturan 16 maddeye ilişkin güvenilirlik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin Dikkat/Dürtü Kontrolü faktörünün 10 maddeye ilişkin güvenilirlik katsayısı .88 olarak belirlenmiştir. Madde toplam korelasyonlarına bakıldığında .375 ile .745 arasında değiştiği görülmektedir. İkinci faktör olan Olumlu Duygu için ise güvenilirlik katsayısı .80 olarak belirlenmiş ve maddelerin toplam korelasyonlarının ise .343 ve .702 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği için Spearman Brown korelasyon katsayısı kullanılmıştır. Analizler sonucunda anlamlı düzeyde korelasyon elde edilmiştir ve güvenilirlik katsayısı .86 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular OÖDÖ'nin iki uygulama arasındaki tutarlılık açısından güvenilir olduğunu ortaya koymuştur. OÖDÖ'nin tamamı değerlendirildiğinde çocukların alabileceği en yüksek puan 48'dir. OÖDÖ'nin 10 maddeden oluşan Dikkat/Dürtü Kontrolü alt boyutunda alabilecekleri en yüksek puan 30 iken, Olumlu Duygu alt boyutunda bulunan 6 maddeden en yüksek 18 puan alabilmektedir. Ölçek, çocuğun yerine getirmesi beklenen görevlere dair uygulayıcı rehberi ve uygulayıcı değerlendirme formu olmak üzere iki temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çocukların öz düzenleme performanslarını değerlendirmek üzere bir araya getirilmiş 10 görev yer almaktadır. Çocukların hazzı erteleme düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Oyuncak Paketleme, Şekerleme Saklama ve Dil Üzerinde Şekerleme Tutma görevleri kullanılmaktadır. Denge Tahtası, Kule Yapma ve Kalem Tıklatma görevleri, çocukları yönergeleri takip edebilme süreçlerine işaret eden yürütücü kontrollerini ölçmek üzere uygulanmaktadır (Smith-Donald vd., 2007). Kule Toplama, Oyuncak Ayırma ve Oyuncak Geri Verme görevleri ise çocukların sosyal uyum becerilerini değerlendirmektedir. Okul öncesi öz düzenleme ölçeği boyutlarını dikkat/dürtü ve olumlu duygu boyutu olmak üzere iki alt boyut temsil etmektedir. Bu alt boyutlar ile çocukların oyun sırasında gösterdiği öz düzenleme davranışları incelenmektedir. Çocukların öz düzenleme becerilerini değerlendirmek için uygulayıcı değerlendirme formu kullanılmaktadır. Uygulayıcı Değerlendirme Formu, 0'dan 3'e kadar puanlanarak kullanılan maddelerden oluşan rubrik tipi bir ölçme aracıdır. Maddelerde davranış göstergeleri yer almaktadır ve genellikle 0 en düşük puanı, 3 ise en yüksek puanı ifade etmektedir. Ancak uygulayıcı güvenilirliği için ölçeğe yerleştirilmiş maddelerde bu puanlama sistemi tersine çalışmaktadır.

2. 3. 3. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği

1997'de Kochenderfer ve Ladd tarafından 5-6 yaş çocukları için geliştirilen Akranların şiddetine Maruz Kalma-Kişisel Değerlendirme Ölçeği'nden yola çıkılarak 2002'de Kochenderfer-Ladd ve Ladd tarafından geliştirilen bir ölçme aracıdır. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .719 ($p < 0,01$) olarak bulunmuştur. Kriter geçerliği olarak ise ölçekten elde edilen sonuçlarla, sosyal davranışlara ilişkin öğretmen değerlendirmeleri, akran reddine ilişkin akran görüşleri, yalnızlık ile ilgili kişisel görüşler arasında anlamlı düzeyde, olumlu yönde ilişki bulunmuştur (Gülay, 2008).

Ölçek Gülay (2008) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik çalışması sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin hem madde toplamında, hem madde kalanında istatistiksel anlamda .001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı, .72 olarak belirlenmiştir. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği'nin ayırt edici güce sahip olduğu, geçerli olduğu görülmüştür. Ölçekte saldırganlığın 4 tipi (fiziksel, dolaylı, doğrudan ve genel) ile ilgili birer tane olmak üzere toplam 4 madde bulunmaktadır. Her madde "Hiçbir zaman", "Bazen", "Her zaman" ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 8, en düşük puan 0'dır. Ölçekten alınan toplam puan çocukların akranlarının şiddetine ne kadar maruz kaldığını ifade etmektedir. Puanların yüksek olması davranışın yüksek oranda gösterildiği, düşük olması davranışın düşük oranda gösterildiği anlamına gelmektedir. Ölçek her çocuk için öğretmen tarafından ayrı ayrı doldurulmaktadır.

2. 4. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarının örnekleme uygulanmasına ilişkin gerekli izinler, ölçeklerin Türkçe'ye uyarlanmasını ve geçerlilik-güvenirlik çalışmalarını yapmış kişilerden alınmıştır. Uygulama yapılacak il ve ilçe belirlenmiş ve Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ilçede bulunan okullarda uygulama yapılabileceğine dair izin alınmıştır. Daha sonra uygulama yapılacak olan okul yetkilileri ile görüşülüp uygun gün ve tarih belirlenip, uygulamayı gerçekleştirmek üzere belirlenen okullara gidilmiştir. Gidilen her okulda öğretmenler ile görüşülerek ölçekler uygulanmıştır.

2. 5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, araştırmaya katılan çocukların öz düzenleme ölçeğinin dikkat-dürtü ve olumlu duygu alt boyutları ile akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin farklı demografik özelliklere göre farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız değişkenin kategori sayısına bağlı olarak t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile SPSS programında incelenmiştir. Yapılan istatistiklerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

T testi ve varyans analizi yapılabilmesi için bağımsız değişkenlerdeki kategori sayısının birbirine yakın olması gerekmektedir. Bu nedenle bazı kategorilerdeki düşük sayıda olan frekans değerleri, diğer kategoriler ile birleştirilmiştir. Çocuğun kardeş sayısına bakıldığında 6 kardeş ve fazlası sayıda kardeşe sahip olan çocukların sayısı 5'ten daha az olduğu için bu kategori 5 kardeş ile birleştirilmiş ve beş kardeş ve daha fazlası olarak ele alınmıştır.

Analizler öncesinde kayıp verilerin olup olmadığını tespit etmek için veri setinde kayıp değer ve uç değer incelemesi yapılmıştır. Herhangi bir kayıp değere rastlanmamıştır. Uç değer incelemesinde ise normalliği bozabilecek bazı uç değerler kendilerine yakın olan değerlere dâhil edilmiştir. Böylece bu değerlerin analizler üzerinde sebep verebilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırılmıştır.

Diğer bir varsayım olan normallik varsayımı da incelemeye alınmıştır. Örneklem büyüklüğünün 155 olması sebebiyle Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmıştır. Ayrıca dağılıma ait çarpıklık ve basıklık değeri de incelemeye alınmıştır. Çarpıklık ve basıklık değerlerine Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1: Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	n=155	Çarpıklık	Basıklık
Dikkat/Dürtü Kontrolü		-1,301	1,740
Olumlu Duygu		-0,727	0,743
Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyi		0,792	-0,118

Tablo 1 incelendiğinde, her bir değişkene ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin -2 - +2 aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu durum bu değişkenlerin normal dağıldığını ve parametrik testlerin uygulanabileceğini göstermektedir (George ve Mallery, 2003).

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine yanıt vermek için toplanan verilerin analizlerinden elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Çocukların demografik özellikleri ile öncelikle öz düzenleme becerileri daha sonra ise akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenmiş, tablo haline getirilmiş ve yorumlanmıştır.

3. 1. Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi; çocuğun kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Bulgulara ait verilere Tablo 2-4 arasında yer verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Okul Öncesi Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Yaş	n	X	S	t	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	48-60 ay	21	25,19	3,54	0,498	0,597
	61 ay üzeri	134	24,74	3,91		
Olumlu Duygu	48-60 ay	21	13,71	3,25	0,707	0,481
	61 ay üzeri	134	13,19	3,17		
Toplam Puan	48-60 ay	21	38,90	5,44	0,746	0,457
	61 ay üzeri	134	37,93	5,56		

Tablo 2 incelendiğinde çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü (t:0,498, p>0,05), olumlu duygu (t:0,707, p>0,05) ve toplam puanlarında (t:0,746), p>0,05) yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Puan ortalamaları incelendiğinde dikkat/dürtü kontrolü (X:25,14), olumlu duygu (X:13,49) ve toplam puanlarında (X:38,65) 48-60 ay çocukların puan ortalamalarının 61 ay üzeri çocuklardan yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bulgulara göre, yaş arttıkça öz düzenleme becerilerinin düştüğü bilgisi dikkat çekmektedir. Çocuklar “erken yaşlarda” duygu ve davranışlarını kontrol edebilmektedirler (Rothbart, Sheese, Rosario Rueda ve Posner, 2011, 207). Öz düzenleme becerilerinde “erken yaş” aralığı farklı araştırmacılara göre değişiklik göstermektedir (Şepitci, 2018, 16). Araştırma sonucunun tersine, Tutkun, Tezel Şahin ve Işıktekiner (2016), yaptıkları araştırma sonucunda öz düzenleme becerilerinin yaş ile birlikte arttığı sonucunu elde etmişlerdir. Çalışmada hücre sayısına düşen çocuk sayıları arasındaki fark oldukça fazladır. Bu nedenle sonuç diğer araştırma bulguları ile örtüşmemiş olabilir. Araştırma yapılan bölgede 48-60 ay arası çocukların okullaşma oranı oldukça düşüktür. 48-60 ay arası okul öncesi eğitim alan çocuklar genellikle çalışan ve eğitim seviyesi yüksek anne-babaların çocuklarıdır. Dolayısıyla bu aylar arasındaki çocukların öz düzenleme becerilerinin yüksek olmasının ailesel faktörler ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3:Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Cinsiyet	n	X	S	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Kız	71	5,14	3,75	,012
	Erkek	84	4,51	3,94	
Olumlu Duygu	Kız	71	3,49	3,22	,846
	Erkek	84	3,06	3,13	
Toplam Puan	Kız	71	8,65	5,43	,822
	Erkek	84	7,57	5,61	

Tablo 3'e göre kız çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü (X:25,14), olumlu duygu (X:13,49) ve toplam puan (X:38,65) ortalamaları erkek çocukların puan ortalamalarından yüksektir. Ancak yapılan t testi sonucunda dikkat/dürtü (t:1,012, p>0,05), olumlu duygu (t:0,846, p>0,05) ve toplam puanlarında (t:0,822, p>0,05) cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir.

Her ne kadar anlamlı bir fark görülme de kız çocukların öz düzenleme becerisi puanlarının erkek çocukların öz düzenleme becerisi puanlarından yüksek olması dikkat çeken bir noktadır. Cinsiyetle alakalı tutum, davranış, beceri ve eylemlerin oluşmasında temel faktörün çevresel etmenler, kültür ve toplumsal kurallar olduğu ifade edilmektedir (Ersoy, 2009, 214-215). Araştırmanın yapıldığı bölgede çocuklara bir takım sorumluluklar verilmektedir. Kız çocuklarının aldığı sorumluluklar daha çok öz düzenleme becerisi gerektiren (ev toplama, temizlik, sabah aynı saatte kahvaltı hazırlama, akşam yemeği hazırlama, kardeş bakımı, kardeşi zamanında okula götürmek ve okuldan almak gibi) sorumluluklardır. Bu sorumlulukların yanında kız çocukların daha sakin ve uyumlu olmaları istenirken, erkek çocukların daha hareketli ve uyumsuz olması normal karşılanmaktadır. Kız çocuklarına davranışlarını düzenleme konusunda model olunurken, erkek çocuklara hareket özgürlüğü tanınması öz düzenleme becerilerinin cinsiyete göre farklılık göstermesine sebep olabilmektedir. Araştırmanın yapıldığı bölgedeki farklı cinsiyet beklentileri kız çocukların öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklara göre daha çok gelişmesine sebep olabilmektedir.

Cinsiyet faktörünün çocukların öz düzenleme becerisi üzerinde ki etkisini araştıran birçok çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmalar da araştırma sonucumuza benzer şekilde kız çocuklarının öz düzenleme becerilerinin erkek çocuklarınkinden yüksek olduğunu göstermektedir (Ertürk, 2013; Bayındır, 2016; Öztürk, 2017; Şepitci, 2018; Şamlı, 2019).

Tablo 4: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Öz Düzenleme Beceri Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Öz Düzenleme Becerileri	Kardeş Sayısı	n	X	Sd	F	p
Dikkat/Dürtü Kontrolü	Tek Çocuk	15	25,80	3,05	0,705	0,590
	İki kardeş	41	25,24	3,87		
	Üç kardeş	53	24,64	4,18		
	Dört kardeş	16	24,69	4,15		
	Beş veya daha fazla kardeş	30	24,03	3,45		
Olumlu Duygu	Tek Çocuk	15	14,87	2,26	2,995	0,021*
	İki kardeş	41	13,98	3,17		
	Üç kardeş	53	12,30	3,42		
	Dört kardeş	16	12,69	2,96		
	Beş veya daha fazla kardeş	30	13,47	2,63		
Toplam Puan	Tek Çocuk	15	40,67	4,82	1,986	0,099
	İki kardeş	41	39,22	5,01		
	Üç kardeş	53	36,96	6,69		
	Dört kardeş	16	37,38	5,92		
	Beş veya daha fazla kardeş	30	37,50	3,22		

*p<0,05

Tablo 4 incelendiğinde, çocukların kardeş sayısı, öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu alt boyutunda ($F_{(4-154)}:2,995$, $p<0,05$) anlamlı bir farklılık oluşturmaktadır. Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek için yapılan Scheffe Testi sonucunda olumlu duygu boyutundaki farklılığın tek çocuklardan kaynaklandığı belirlenmiştir. Tek çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü ($\bar{x}:25,80$), olumlu duygu ($\bar{X}:14,87$) ve toplam ($\bar{X}:40,67$) puan ortalamalarının diğer gruptaki çocuklara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Çocukların etkili iletişime girdiği ilk ortam çocuğun ailesidir. Tüm gelişim alanlarında olduğu gibi öz düzenleme becerilerinin gelişim sürecinde de ailenin önemi büyüktür. Anne-babanın çocukla geçirdiği nitelikli zaman bu süreci desteklemektedir. Evdeki çocuk sayısının artması ile birlikte ebeveynlerin tek çocuğa ayırdığı zamanı çocuk sayısına bölmek zorunda kalması, çocukla geçirilecek nitelikli zamanın azalmasına sebep olmaktadır. Tek çocukların ailesiyle geçirdiği nitelikli zaman sonucu öz düzenleme becerilerinin birden fazla çocuklu ailelerdeki çocuklara göre daha çok gelişmiş olduğu düşünülmektedir. Tek çocuk ile kurulan duygusal iletişimin sosyal öğrenme ile taklidi sonucu, tek çocukların olumlu duygu becerisinde de belirgin bir gelişme olduğu söylenebilir.

Araştırmamızı destekler nitelikte, genel öz düzenleme becerilerinin kardeş sayısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını belirten araştırmalar bulunmaktadır (Ertürk, 2013; Şepitci, 2018). Tutkun, Tezel Şahin ve İşktekiner'in (2016) yaptıkları çalışmalarında, kardeş sayısı ile öz düzenleme becerileri arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu araştırmaya göre tek çocukların iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklara göre öz düzenleme becerilerinin daha yüksek olduğu ifade edilmiştir ve araştırmamızı destekler niteliktedir.

3. 2. Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin çocuğun yaşı ve cinsiyetine göre farklılaşıp farklılaşmadığı t testi; çocuğun kardeş sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile incelenmiştir. Bulgulara ait verilere Tablo 5-7 arasında yer verilmiştir.

Tablo 5: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Yaşlarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Yaş	n	X	S	t	p
Toplam Puan	48-60 ay	21	1,48	1,66	1,235	0,219
	61 ay üzeri	134	2,07	2,08		

Tablo 5'e göre, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında ($t:1,235$, $p>0,05$) çocukların yaşlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. Çocuklardan 61 ay üzeri olanların

akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puan ortalamaları ($X:2,07$), 48-60 ay çocukların toplam puan ortalamalarından ($X:1,48$) daha yüksektir.

Boş bir şema ile dünyaya gelen çocuk, deneyimleri arttıkça oluşturduğu yeni şemalar doğrultusunda yeni davranışlar sergiler. Yaşadığı çevrenin toplumsal yapısı içinde edindiği deneyimlerin etkisiyle çocukların davranışları olumlu ya da olumsuz olarak şekillenmektedir. Araştırmanın yapıldığı toplumun geleneksel yapısı sonucu çocuklar şiddet (güç gösterileri, küfür, hakaret vs.) içeren olumsuz davranışlara dolaylı ya da doğrudan maruz kalmaktadır. Anne-babaların da çocuklarına kendini korumayı öğretirken şiddete başvuran önerilerde bulunduğunu görmek mümkündür. Akran zorbalığının azalması ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi de azalmaktadır (Ogelman, 2016, 196). Çocukların yaşa bağlı dezavantajlarının ebeveyn tutum ve davranışlarına bağlı olarak değiştiği düşünülebilir.

Örnekleme dâhil edilen çocukların bulunduğu bölgede okula devam probleminin olması dikkat çekmektedir. Düzenli devamın olmaması da göz önünde bulundurulacak olursa, akran zorbalığına maruz kalma düzeyinin yaşla birlikte azalması beklenirken, artmasını etkileyen faktörün eğitimden uzak kalmak olduğu düşünülmektedir. Eğitim kurumlarından uzak kalan çocukların başarısı, çevreye uyumu, gelişimi ve ruh sağlığı olumsuz yönde etkilenmekte ve bu çocuklar eğitimi yarım kaldığı için eğitimle kazanılacak olumlu davranışları yeteri kadar kazanamayarak akranları tarafından zorbalığa maruz kalmaya açık hale gelmektedir (Akduman, 2007).

Tablo 6: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve t Testi Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Cinsiyet	n	S	P
Toplam Puan	Kız	71	,69	1,87
	Erkek	84	,24	2,14

Tablo 6 incelendiğinde, çocuklardan erkek olanların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarının ($X:2,24$) kız çocukların puanlarından ($X:1,69$) daha yüksek olduğu görülmektedir. Çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanlarında ($t:1,674$, $p>0,05$) cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Geleneksel toplum yapısına sahip olan gruplarda erkek çocukların fiziksel güçlerini sergilemek amacıyla gösterdikleri şiddet davranışları ebeveynler tarafından onaylanmakta, aynı durum kız çocukları için hoş karşılanmamaktadır. Araştırmanın yapıldığı toplumun ataerkil yapısı sonucu erkek çocukların erkekliğinin sembolü olarak saldırgan davranışları ödüllendirilirken, kız çocukların narin, kırılabilir olması kabul görmektedir. Toplumda cinsiyet ile bağdaştırılan roller ve değerler çocuk davranışlarını etkileyerek dolaylı olarak akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini de etkileyebilmektedir. Kız çocukların daha narin ve kırılabilir, erkek çocukların daha güçlü ve hırçın olduğu düşünüldüğünden, fiziksel olarak daha zayıf ve güçsüz erkek çocukların zorbalık yapılacak kişi olarak seçtikleri, sözlü ve fiziksel saldırganlığa daha çok maruz kaldıkları düşünülebilir.

Literatür incelendiğinde araştırmayı destekler nitelikte cinsiyet ile akran zorbalığına maruz kalma arasında ilişki olduğunu gösteren ve erkeklerin kızlara göre daha çok akran zorbalığına maruz kaldıklarını ortaya çıkarmış çalışmalar yer almaktadır (Hoertel, Strat, Lavaud ve Limosin, 2011; Griezeli, Finger, Bodkin-Andrews, Graven ve Yeung, 2012). Okul öncesi dönemdeki erkek çocukların kız çocuklarından daha saldırgan olduğunu ortaya koyan araştırmalar mevcuttur (Chapell, Hasselman, Kitchin, Lomon, MacIver ve Sarullo, 2006; Gülay, 2008; Uysal, 2010). Akran zorbalığına maruz kalma içinde değerlendirilen; vurma, tekme atma, küfür gibi gözlenen saldırgan davranışlar ile ilgili yapılan araştırmalar akran zorbalığına maruz kalmanın erkekler arasında daha yaygın olduğunu göstermektedir (Boivin ve Hymel, 1997).

Tablo 7: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlara İlişkin Puan Ortalamaları, Standart Sapmalar ve Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Akran Şiddetine Maruz Kalma	Kardeş Sayısı	n	X	Sd	F	p
Toplam Puan	Tek Çocuk	15	1,33	1,79	1,022	0,398
	İki kardeş	41	1,90	1,88		
	Üç kardeş	53	1,92	2,12		
	Dört kardeş	16	1,94	2,26		
	Beş veya daha fazla kardeş	30	2,57	2,09		

Tablo 7'ye göre, çocukların akran şiddetine maruz kalma ölçeği toplam puanı ($F_{(4-150)}: 1,022, p>0,05$) kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Her ne kadar anlamlı bir farklılık yaratmasa da puan ortalamaları incelendiğinde 5 ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların en fazla akran zorbalığına maruz kaldığı dikkati çekmektedir. Bu gruptaki çocukların puan ortalamalarının ($X:2,57$) diğer gruptaki çocuklara göre yüksek olduğu belirlenmiştir.

Ailedeki çocuk sayısının fazla olması anne-babalar ile çocuklar arasındaki anlaşmazlıkların artmasına, anne-babanın çocuklara istemsizce farklı, ayırıcı davranışlar sergileyip çocuklarda ayırım yaptığı izlenimi oluşturmaya sebep olabilmektedir. Ayırım yapıldığı izlenimi çocuğun kendisini ailede geri planda kalmış, ilgiyi hak etmeyen, değersiz, istenmeyen ve kabul edilmeyen çocuk olarak hissetmesine, dolaylı olarak çocuğun olumsuz davranışlara yönelmesine ve akran zorbalığına maruz kalmasına sebep olabilmektedir (Gültekin Akduman, 2007).

Eslea ve Smith (2000)'in yaptıkları araştırmada da çok sayıda kardeş sahibi olmanın zorbalık yapma sıklığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Zorbalık yapma sıklığı arttıkça akran zorbalığına maruz kalma da artabilmektedir.

Literatür incelendiğinde farklı yaş dönemleri olsa bile çocuk sayısı arttıkça çocuklarda görülen istenmeyen bazı davranışların arttığını gösteren ve bunun nedeninin de ailelerin çocuklarına yaklaşım tarzlarından, cinsiyet farklılıklarından, çocukların ortamlarını diğer kardeşleri ile paylaşmak zorunda kalmalarından kaynaklandığını ifade eden açıklamalar bulunmaktadır (İkiz ve Öztürk Samur, 2016, 171).

3. 3. Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Bulguları ve Yorumları

Öz düzenleme becerilerini ölçmek amacıyla kullanılan, Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği alt boyutlarından dikkat/dürtü ve olumlu duygu alt boyutları ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki incelenmiştir. Analize ait bulgulara Tablo 8'de yer verilmiştir.

Tablo 8: Araştırmaya Dâhil Edilen Çocukların Öz Düzenleme Becerileri Ölçeğinden Aldıkları Puanlar ile Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeğinden Aldıkları Puanlar Arasında İlişkiye Ait Korelasyon Testi Sonuçları

		Öz Düzenleme Becerileri		
		Dikkat/Dürtü Kontrolü	Olumlu Duygu	Toplam
Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyi	r	-0,340	-0,131	-0,311
	p	0,000*	0,105	0,000*
	N	155	155	155
	r ²	0,115	0,017	0,096

*p<0,05

Tablo 8 incelendiğinde, çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Çocukların öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki r:-0,340 olarak belirlenmiştir. Çocukların dikkat/dürtü kontrolü beceri puanı arttıkça akran şiddetine maruz kalma düzeyi puanı azalmaktadır (p<0,05).

Kızgınlık ve öfke anında davranışları kontrol edebilme becerisi saldırgan davranışların oluşmasını engelleyecektir. Dikkat-dürtü kontrol becerisi düştükçe çocukların daha çok saldırgan davranışlara yöneldiği dolayısıyla daha çok akran zorbalığına maruz kaldıkları söylenebilir.

Çocukların öz düzenleme becerileri alt boyutlarından olumlu duygu boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki r:-0,131 olarak belirlenmiştir. Bu katsayılar anlamlı olmamakla birlikte, 0'a oldukça yakındır. Bu değişkenler arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir (p>0,05).

Öfke, heyecan gibi çeşitli duygu değişimlerinde duygularını doğru şekilde ifade edemeyen çocukların saldırgan davranışlara başvurduğu düşünülmektedir. Akran zorbalığında rol alan çocukların aynı zamanda akran zorbalığına maruz kalan çocuklar olduğu bilinmektedir. Akranları ile iletişimi sırasında duygularını saldırgan davranışlarla ifade etmeye çalışan olumlu duygu becerisi düşük çocukların akran zorbalığına daha çok maruz kaldığı söylenebilir.

Çocukların öz düzenleme becerileri toplam puanları ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyi arasındaki ilişki $r=-0,311$ olarak belirlenmiştir. Çocukların öz düzenleme becerileri toplam puanları arttıkça akran şiddetine maruz kalma düzeyi puanları azalmaktadır ($p<0,01$).

Öz düzenleme becerileri çocukların tüm davranışlarını düzenlemelerini sağlayan beceriler olarak düşünülebilir. Öz düzenleme beceri eksikliği çocuklarda dikkat-dürtü kontrolünde, duygularını ifade etmede eksiklik olarak karşımıza çıkabilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği'nin toplamından elde edilebilecek en yüksek puan 48.00'dir. Bu araştırmaya katılan çocukların ölçeğin toplamından elde ettikleri puan ortalamalarının 38,06 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, Ertürk Kara ve Gönen'in (2015), Fındık Tanrıbuyurdu'nun (2012) ve Dağgül'ün (2016) yaptıkları araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Akran zorbalığına maruz kalan çocukların genelde zorbalığı uygulayan çocuklar da oldukları düşünülürse, akranlarına karşı saldırgan davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Öfkelendiklerinde saldırgan davranışlarını kontrol edememelerinin sebebi olarak öz düzenleme becerilerinden dikkat/dürtü kontrolü eksikliği olduğu söylenebilir. Yine öfkesini nasıl ifade edeceğini bilmediğinden saldırgan davranışlara yöneldiği düşünülürse çocuğun öz düzenleme becerilerinden olumlu duygu becerisinde de eksiklik olduğu düşünülebilir.

Öz düzenleme becerilerindeki eksikliğin akran zorbalığına maruz kalma düzeyini artırdığı, öz düzenleme becerileri gelişmiş olan çocukların daha az akran zorbalığına maruz kaldıkları sonucuna ulaşılabilir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

4. 1. Sonuç

Bu araştırma, okul öncesi kurumlarına devam eden 48 ay üzeri çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Bu kapsamda; araştırmanın evrenini, 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde Ağrı ili Patnos ilçesinde bulunan resmi ilköğretim anasınıfları ve resmi bağımsız anaokullarına devam eden 48 ay üzeri çocuklar oluşturmuştur.

Evrenden basit tesadüfi örnekleme metodu ile en az 91 denek sayısı belirlenmiş olup, 155 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmada çocuklar ve aile özellikleri ile ilgili gerekli bilgilere ulaşabilmek amacıyla, Kişisel Bilgi Formu, çocukların öz düzenleme becerilerini ölçebilmek için Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği(OÖDÖ) ve akran zorbalığına maruz kalma düzeylerini ölçebilmek için ise Akran Şiddetine Maruz Kalma Ölçeği kullanılmıştır.

Elde edilen veriler SPSS programında değerlendirilmiştir. Bağımsız değişkenlerin kategori sayısına göre, bağımsız örneklemler için t testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile analiz edilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir.

Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

4. 1. 1. Öz Düzenleme Becerilerine İlişkin Sonuçlar

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun yaşına ve cinsiyetine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Öz düzenleme becerilerinin çocuğun kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür ($p<0,05$).

4. 1. 2. Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeylerine İlişkin Sonuçlar

Akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin çocuğun yaşına, cinsiyetine ve kardeş sayısına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

4. 1. 3. Öz Düzenleme Becerileri ile Akran Zorbalığına Maruz Kalma Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği dikkat/dürtü kontrolü boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki $r=-0,340$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu, dikkat/dürtü kontrolü boyutu arttıkça akran şiddetine maruz kalma puanlarının da arttığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,115$) dikkate alındığında akran şiddetine maruz kalma toplam değişkenliğin %11'inin öz düzenlemenin dikkat/dürtü kontrolü boyutundan kaynaklandığı söylenebilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği olumlu duygu boyutu ile akran zorbalığına maruz kalma puanları arasındaki ilişki $r=-0,131$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında negatif yönde düşük düzeyde bir ilişki olduğunu, dikkat/dürtü kontrolü boyutu arttıkça akran zorbalığına maruz kalma puanlarının da arttığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,017$) dikkate alındığında akran zorbalığına maruz kalma toplam değişkenliğinin $0,17$ 'sinin öz düzenlemenin olumlu duygu boyutundan kaynaklandığı söylenebilir.

Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği'nden elde edilen toplam öz düzenleme becerileri ile toplam akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişki $r=-0,311$ olarak belirlenmiştir. Bu katsayı $-0,70$ ve $-0,30$ arasındadır. Bu nedenle bu değişkenler arasında negatif yönde orta düzeyde bir ilişki olduğunu, öz düzenleme becerilerinin arttıkça akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin azaldığını söylemek mümkündür ($p<0,01$). Determinasyon katsayısı ($r^2=0,096$) dikkate alındığında toplam akran zorbalığına maruz kalma düzeyi değişkenliğinin $0,96$ 'sının öz düzenleme becerilerinden kaynaklandığı söylenebilir.

4. 2. Öneriler

Bu başlık altında araştırma sonucundan yola çıkılarak ebeveynler, öğretmenler ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

4. 2. 1. Ebeveynlere Yönelik Öneriler

•Erken yaşta çocuk sahibi olan anne-babaların çocuk eğitimi hakkındaki farklı eğitimlere ve seminerlere katılması, çocuk eğitimi ile ilgili kitaplardan yararlanmaları çocuklarının çeşitli beceriler kazanmasında rehber olacaktır.

•Öğrenim düzeyi düşük ve çocuk yetiştirme konusunda yeterli eğitimi almamış ebeveynlerin çocukları ile ilgili bilgilendirici eğitimlerde yer almaları ve bu konuda kendilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

•Geniş ailelerdeki anne-babalara çocuklarının gelişimini olumlu yönde etkileyebilmeleri için, kişi sayısının artması sonucu çocuklarına ayırdıkları kısıtlı vakti çocuk gelişimini destekleyici etkinliklere yer vererek değerlendirmeleri önerilmektedir.

4. 2. 2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

•Öğretmenler çocukların öz düzenleme becerilerini destekleyici sosyal beceri etkinliklerine yer verebilir, dikkat-dürtü kontrolü kazanabilmesi için dikkat geliştirici etkinlikler planlayabilirler.

•Öğretmen öz düzenleme becerilerinin kazanılmasında çocuğa rol model olabilir, Öğretmen akran zorbalığına maruz kalan ve akran zorbalığını uygulayan çocuğu ayırt etme konusunda hassas olabilir ve öz düzenleme becerisi düşük olan çocukların akran zorbalığına maruz kalmalarını önleyici tedbirler alabilirler.

•Öğretmenler aileleri akran zorbalığı ve akran zorbalığına maruz kalma ile ilgili eğitimler ve seminerler vererek, öz düzenleme becerilerinin önemi ve kazandırılması hakkında eğitimler ile bilgilendirmelidir.

4. 2. 3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

•Bu çalışma çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla çocuk ve aile ile ilgili bilgiler toplanarak yapılmıştır. Araştırmacılar, öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma ile ilgili çocuğunun bakımını üstlenen kişi ve öğretmen görüşlerinin nitel olarak elde edildiği çalışmalar yapabilir.

•Araştırma 48 ay üzeri çocuklarla sınırlı tutulmuştur. Daha küçük yaşlarda öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri farklılık gösterebilir. Araştırmacılar tarafından farklı yaş grupları ile öz düzenleme becerileri ve akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiler incelenebilir.

•Araştırmacılara öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkiyi farklı il ve ilçelerde de araştırmaları alana katkı sağlayabilir.

•Araştırmacılar tarafından öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkinin sosyoekonomik düzeylere göre değişkenliği incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ader, Engin & Adagideli, Fahrettin Hasan (2014). Öz Düzenleme. G. Sakız (Ed.), *Okul Öncesi Dönemde Üstbilmiş ve Öz düzenleme* içinde (s. 129-155). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Blair, Clancy (2010). Stress and the Development of Self-Regulation in Context. *Child Dev Perspect*, S. 4(3), s. 181-188. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2010.00145.x>
- Boivin, Michel & Hymel, Shelley (1997). Peer Experiences and Social Self-Perceptions: A Sequential Model. *Developmental Psychology*, S. 33, s. 135-145. doi: 10.1037//0012-1649.33.1.135

- Bowman, Barbara T., Donovan, M. Suzanne & Burns, M. Susan (2000). *Eager to Learn: Educating Our Preschoolers*. Washington DC: National Academy.
- Chapell, M. S., Hasselman, S. L. Kitchin, T., Lomon, S. N., MacIver, K. W. & Sarullo, P. L. (2006). *Bullying in Elementary School, High School, and College*. *Adolescence*, S. 41(164), s. 633-647.
- Dağgöl, Hatice Cemre (2016). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerileri İle Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kuzey Kıbrıs.
- Ersoy, Ersan (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 19(2), s. 209-230.
- Ertürk Kara, H. Gözde & Gönen, Mübaccel (2015). Okul öncesi dönemdeki çocukların öz düzenleme becerisinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(4), 1224-1239.
- Ertürk, H. Gözde (2013). *Öğretmen Çocuk Etkileşiminin Niteliği İle Çocukların Öz Düzenleme Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eslea, Mike & Smith, K. Peter (2000). Pupil and Parent Attitudes Towards Bullying in Primary Schools. *European Journal of Psychology of Education*, S. 15(2), s. 207-219.
- Fındık Tanrıbuyurdu, Ezgi (2012). *Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- George, Darren & Mallery, Paul (2003). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. Boston: Allyn & Bacon.
- Griezel, Lucy; Finger, R. Linda; Bodkin-Anders, H. Gawaian; Craven, G. Rhonda & Yeung, Seeshing Alexander (2012). Uncovering the Structure of and Gender and Development Differences in Cyber Bullying. *The Journal of Educational Research*, S. 105(6), s. 445-455. doi: <https://doi.org/10.1080/00220671.2011.629692>
- Grolnick, S. Wendy & Farkas, Melanie (2002). Parenting and the Development of Children's Self-Regulation. *Handbook of parenting*, S. 5(2), s. 89-110.
- Gülây, Hülya (2008). *5-6 Yaş Çocuklarına Yönelik Akran İlişkileri Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışmaları ve Akran İlişkilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Gültekin Akduman, Gülümser (2007). *Suca Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Güvenir, Taner (2005). *Okulda Akran İstismarı*. Ankara: Kök Yayınevi.
- Hoertel, Nicolas; Strat, Yann Le; Lavaud, Pierre & Limosin, Frederic (2011). Gender Effects in Bullying: Results From a National Sample. *Psychiatry Research*, S. 200(3), s. 921-927.
- Karasar, Niyazi (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Keleş, Sadiye & Alisinanoğlu, Fatma (2018). Kültürel-Tarihsel Kuram Bağlamında Hazırlanan Eğitim Programının 48-60 Aylık Çocukların Öz-Düzenleme Gelişimi Üzerine Etkisinin İncelenmesi. *Başkent University Journal of Education*, S. 5(2), s. 167-186.
- Ogelman, G. Hülya & Erten Sarıkaya, Hatice (2016). Beş Yaş Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma ve Akran Şiddetini Uygulama Düzeylerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 37, s. 187-203.
- Özdemir, Ayşe Nur (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Akran Şiddetine Maruz Kalma Düzeyi, Mizaç Tarzı ve Empatik Becerilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztabak, Meryem Esra (2017). *Okul Öncesi Dönem Çocukların Öz Düzenleme Becerileri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi, Bartın.
- Rothbart, M. Mary; Sheese, E. Brad; Rueda, M. Rosario & Posner, I. Michael (2011). Developing Mechanisms of Self-Regulation in Early Life. *International Society for Research on Emotion*, S. 3(2), s. 207-213.
- Shields, M. Ann & Cicchetti, Dante (1998). Reactive Aggression Among Maltreated Children: The Contributions of Attention and Emotion Dysregulation. *Journal of Clinical Child Psychology*, S. 27(4), s. 381-395.
- Smith, K. Peter; Morita, Y.; Junger-Tas, J.; Olweus, A. Dan; Catalano, R. F. & Slee, Phillip Thomas (Eds.). (1999). *The nature of school bullying: A cross national perspective*. London and New York: Routledge.
- Smith-Donald, Radiah; Raver, C. Cybele; Hayes, Tiffany & Richardson, B. (2007). Preliminary Construct and Concurrent Validity of the Preschool Self-Regulation Assessment (PSRA) for Field-Based Research. *Early Childhood Research Quarterly*, S. 22(2), s. 173-187.
- Şamlı, Hacı Ömer (2019). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Öz düzenleme Becerileri İle Okul Olgunluk Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Şepitci, Merve & Gültekin Akaduman, Gülümser (2019). 5-6 Yaş Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerinin Okul Uyumu İle İlişkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, S. 12(63), s. 867-883.
- Şepitci, Merve (2018). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5-6 Yaş Çocukların Öz Düzenleme Becerilerinin Okul Uyumu İle İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tanrıbuyurdu, F. Ezgi & Yıldız, G. Tülin (2014). Okul Öncesi Öz Düzenleme Ölçeği (OODO): Türkiye Uyarlama Çalışması. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, S. 39(176), s. 317-328.
- Tutkun, Cansu; Tezel Şahin, Fatma & Işıktekiner, Sabahat (2016). Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı. Demirel, Ö. ve Dinçer, S. (Eds.), *Dört-Beş Yaş Çocuklarının Öz Düzenleme Becerilerinin İncelenmesi* içinde (s. 459-473). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Uysal, Hatice (2011). *Okul Öncesi Dönemde Görülen Akran Zorbalığının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wills, A. Thomas; Walker, Carmella; Mendoza, Don & Anette, G. Michael (2006). Behavioral and Emotional Self-Control: Relations to Substance use in Samples of Middle and High School Students. *Psychology of Addictive Behaviors*, S. 20(3), s. 265-278.
- Yıldız, G. Tülin, Ertürk Kara G. Hatice; Tanrıbuyurdu, F. Ezgi & Gönen, Mübaccel (2014). Öz Düzenleme Becerilerinin Öğretmen Çocuk Etkileşiminin Niteliğine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, S. 39(176), s. 329-338. doi: <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3648>